

בית
משפט
קהילתי

דוח סיכום
שנת המשפט
תשע"ח

תוכן העניינים

6	פתיח דבר
8	מגמות מרכזיות לשנת המשפט תשע"ח
10	בתי המשפט הקהילתיים במספרים
16	פתיחת בית המשפט במחוז הצפון
18	התפתחות מודל ההפעלה
21	פיתוח המעטפת הקהילתית והמערכתית
25	סיכום ומחשבות לקראת שנת המשפט החדשה
26	מדברי המשתתפים
28	מדברי נציגות השותפים

צילומים: דוברות מערכת בתי המשפט, קובי וולף,
נו"ד שירי גל-רוט, אוסף אישי צוות התוכנית
עיצוב גרפי: גלית אזולאי

205

202 אולם משפטים
قاعة المحاكمات

אנו שמחים להגיש לכם דוח זה, המסכם את שנת המשפט בבתי המשפט הקהילתיים.

בשנה האחרונה (תשע"ח) הושקעו משאבים רבים בהתאמת התוכנית לאוכלוסיות יעד חדשות, הורחבה תשתית העבודה הקהילתית, נמשך ייצוב בתי המשפט בכל אחד מהמחוזות הקיימים, הורחבה פעילותם לרשויות נוספות ונוצרו שיתופי פעולה עם שחקנים חדשים. כמו כן, כחלק מיישום החלטת הממשלה על הרחבת הפרויקט, נפתח השנה בית המשפט הקהילתי הרביעי במחוז הצפון.

פתח דבר

הדוח שלהלן פורס את עיקרי הפעילות, ההישגים והמגמות של שנת המשפט החולפת וכן מסמן את האתגרים והיעדים לקראת שנת המשפט הבאה. בשונה מדוחות קודמים, החלטנו הפעם לאחד את הממצאים והדיווחים למסמך ארצי משותף. זאת, לאור התחושה שהתוכנית מתבססת כמהלך ארצי רחב, אשר על אף גווניו השונים והייחודיות השמורה לכל בית משפט ולכל קהילה, מביא לידי ביטוי תפיסה כוללת של שינוי מערכתי במסגרת ההליך הפלילי.

השנה זכתה התוכנית לתמיכה משמעותית מנשיא המדינה, מר ראובן ריבלין, ומראשי מערכת המשפט, הרווחה והמשטרה. כבר בסמוך לכניסתה לתפקיד נתנה נשיאת בית המשפט העליון, כבוד השופטת אסתר חיות, את ברכתה לפרויקט, שאותו הגדירה כ"משמעותי ביותר עבור מערכת בתי המשפט". דברי הנשיאה בהכשרה השנתית לצוותים ותמיכתה הפומבית בתוכנית בהזדמנויות שונות נתנו רוח גבית עצומה לכל העוסקים במלאכה.

שרת המשפטים, ח"כ איילת שקד, הביעה גם היא את תמיכתה בפרויקט ואת רצונה לראותו מתרחב ומתבסס. בהמשך לדברים אלה, החל השנה תהליך הסדרה סטטוטורי של ההליך הקהילתי בישראל. תזכיר חוק פורסם בנובמבר 2017, ובימים אלה מתקיימים דיונים נוספים על נוסח החוק ומסגרתו. שרת המשפטים והנשיאה סיכמו להשלים את המאמצים בהקדם ואנו מקווים שאכן במהלך שנת המשפט הנוכחית תובא הצעת החוק לכנסת ויושלם המהלך להסדרת הליך פלילי קהילתי בישראל.

זאת ועוד מנכ"לית משרד המשפטים, עו"ד אמי פלמור, הובילה השנה תהליך חשיבה מערכתי לבחינת המשמעויות העתידיות של התוכנית ולהערכות המשרד בהתאם. בנוסף, בראשית השנה הגיעו מפכ"ל המשטרה וסגל הפיקוד הבכיר לביקור בבית המשפט ברמלה. במהלך הביקור הביע המפכ"ל את הערכתו לתוכנית והנחה להרחיב את שיתופי הפעולה המשטרתיים עם הפרויקט מעבר לעבודה הרציפה הקיימת עם חטיבת התביעות.

נשיאת בית המשפט העליון, כבוד השופטת אסתר חיות, בהכשרת צוותים ארציים, פברואר 2018

ביקור מפכ"ל המשטרה בבית המשפט הקהילתי ברמלה, ינואר 2018

בחודש יוני נבחרה התוכנית לפתוח את סדרת מפגשי המצוינות, שהנהיג מנכ"ל משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, ד"ר אביגדור קפלן, עבור הנהלת המשרד. מפגשים אלה מוקדשים להוקרת החדשנות והחתימה למצוינות בזירת שירותי הרווחה וללמידה מהצלחות. הבאת התוכנית לפורום זה מהווה עדות נוספת לתמיכה של ראשי מערכת הרווחה בתפיסת העבודה המקצועית של הפרויקט וקריאת עידוד משמעותית להמשך פיתוח השותפויות העומדות בבסיס מודל העבודה הייחודי של התוכנית.

שנת המשפט נחתמה בביקור מיוחד של נשיא המדינה, נשיאת בית המשפט העליון ושרת המשפטים בבית המשפט בבאר שבע. במהלך הביקור צפו המבקרים הנכבדים בדיוני בית המשפט הקהילתי ונפגשו עם בוגר התוכנית ועם בני משפחתו לפגישה אינטימית ומרגשת, שבה סיפר את סיפורו האישי ותיאר את תהליך השיקום המרשים שעבר. בהמשך, התקיים טקס במעמד בכירי מערכת המשפט והרווחה, מנכ"לי המשרדים, שופטים, ראשי ערים, שותפים, חברי הצוותים, מתנדבים וכמובן בוגרי התוכנית ובני משפחותיהם. לצד הברכות, התמיכה בביסוס התוכנית והדברים החשובים שנאמרו באשר למחויבות המערכת לתפיסות של שיקום וערבות הדדית, נשמעו גם דבריו של נציג הבוגרים וכן התקיימה הופעה של להקת "מגדלאור", המורכבת ממשתתפי התוכנית בבאר שבע. יום מרגש זה, שהתקיים בתחילת אוגוסט, חתם את שנת המשפט של הפרויקט ברגע שיא מיוחד ולא מובן מאליו.

ולסיום, אנו מודים מאוד לראשי המערכת ולכל שותפינו הרבים לדרך, גאים בהישגים של התוכנית עד כה ומצפים להמשך הפיתוח של הליך ייחודי זה בשנת המשפט הבאה.

צוות הפיתוח של תוכנית בתי המשפט הקהילתיים, ג'וינט-אשלים

ביקור נשיא המדינה בבית המשפט הקהילתי בבאר שבע, אוגוסט 2018

מגמות מרכזיות

והמשאבים שהתוכנית מצליחה להעמיד לטובת משתתפיה ובני משפחותיהם.

פתיחת בית המשפט הקהילתי במחוז הצפון, ביולי 2018, מהווה צעד חשוב לביסוס התוכנית ולהרחבתה. בית משפט זה החל לפעול כחלק מיישום החלטת הממשלה בעניין התרחבות התוכנית לכלל המחוזות בישראל. פתיחתו מאפשרת התנסות ופיתוח מודל עבודה ייחודי,

מצביעים על מגמה עקבית של עלייה באחוז המסיימים את התוכנית בהצלחה מקרב כלל הנאשמים, שההליך בעניינם הסתיים. בשלושת מחוזות השיפוט הוותיקים ניכר כי התוכנית זוכה לאמון בקרב אנשי מקצוע, נותני שירותים, משתתפים ותושבים. חשיפה זו תורמת במיוחד לגידול במספר הנאשמים המופנים להליך וכן לגיוון מקורות ההפניה, לחיזוק קשרי העבודה ולהרחבת המענים

במהלך שנת המשפט החולפת גדל משמעותית מספר המצטרפים להליך הקהילתי. עד כה הצטרפו לתוכנית 480 משתתפים, זאת הודות להתבססות בית המשפט הקהילתי בתל אביב, וכן לעלייה במספר המשתתפים החדשים במחוז הדרום ובמחוז המרכז. כמו כן, השנה יותר מהכפל מספר המשתתפים שסיימו את ההליך בהצלחה ועלה ל-93 בוגרים. הנתונים הרב-שנתיים

גידול משמעותי במספר המשתתפים

מעבר לפריסה גאוגרפית רחבה

תהליכי למידה ופיתוח
כלים שאפשרו מתן
מענה מדויק יותר
למנדט של התוכנית
מבחינת אוכלוסיית
היעד

יציאה לדרך של מחקר מעריך

או לריצוי מאסר אל מול הצרכים והבעיות שעמן האדם מתמודד. תהליך זה סייע בבניית כלי האבחון וההתאמה לתוכנית והוביל לכניסתם של יותר נאשמים הצפויים למאסר בהיעדר תהליך שיקומי.

בתחילת שנת המשפט פורסם המחקר המלווה הראשון של התוכנית ונערך תהליך למידה ושיפור בעקבות ממצאיו. בהמשך לכך, בחודש מאי, יצא לדרך מחקר הערכה מקיף, שמטרתו לבחון את יעילותם של בתי המשפט הקהילתיים בישראל ביחס למנדט שבמסגרתו הם פועלים. צוות החוקרות, מאוניברסיטת חיפה ומאוניברסיטת בר אילן, בליווי מתודולוגי של פרופ' דיוד וייסבורד, נשיא האגודה הישראלית לקרימינולוגיה, כבר גיבש תוכנית עבודה ראשונית. המחקר צפוי לעבור לפסים מעשיים בתחילת שנת המשפט הנוכחית.

במחוז מבוזר במיוחד, הכולל מגוון אוכלוסיות ויישובים.

זאת ועוד, בשנה האחרונה הורחבה מאוד היכולת לעבוד עם רשויות חדשות וכיום מופנים לבתי המשפט הקהילתיים משתתפים מ-14 רשויות שונות.

הצמיחה וההתבססות מציבים בפנינו אתגרים חדשים. אתגרים אלה נובעים, בין היתר, מהמעבר לפריסה גאוגרפית רחבה, מעלייה משמעותית במספר המשתתפים בכלל ובמספר המשתתפים שעניינם החל בבקשת מעצר בפרט, ומהצורך בהתאמת כלי השיקום למגוון רחב של בעיות רקע, המאפיינות את המשתתפים.

לאור התקדמות התוכנית והרחבת ההסכמות בעניין אוכלוסיית היעד הושקע השנה זמן רב בטיוב מודל העבודה, כדי ליישם את המנדט המרכזי של התוכנית ולשמש חלופה למאסרים קצרים. לשם כך, במהלך השנה התקיים תהליך למידה והתמקצעות אשר בעיקרו התבוננות בקהל היעד של התוכנית דרך הפריזמה של סיכון להישנות העבירה

בתי המשפט הקהילתיים במספרים

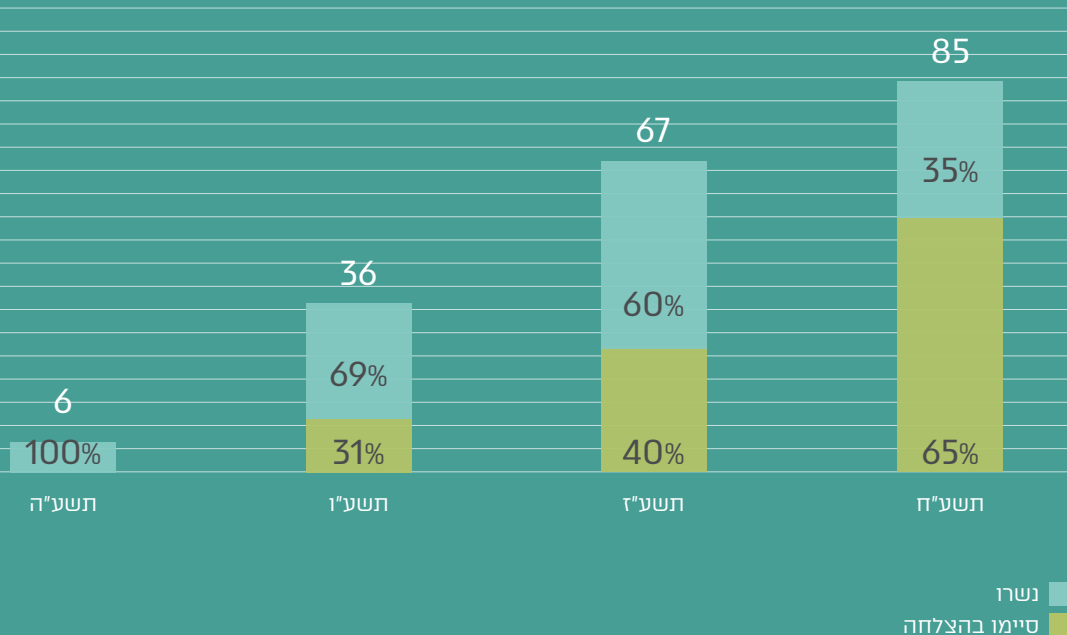
עליה משמעותית ועקבית בכמות המשתתפים ובאחוז המסיימים בהצלחה מכלל הנאשמים שההליכים בעניינם הסתיימו.

שנת המשפט הסתיימה עם כמות גדולה יחסית של משתתפים פעילים בתוכנית.

לרוב המכריע של המסיימים בהצלחה לא נפתחו תיקים חדשים

אחוזי ההצלחה בקרב משתתפים שהם הורים לילדים גבוהים פי כשלושה מאלה של משתתפים ללא ילדים.

מספר הנאשמים שההליך בעניינם הסתיים בכל שנה בהצלחה / אי הצלחה

משתתפים נכנסו להליך עד כה **480**

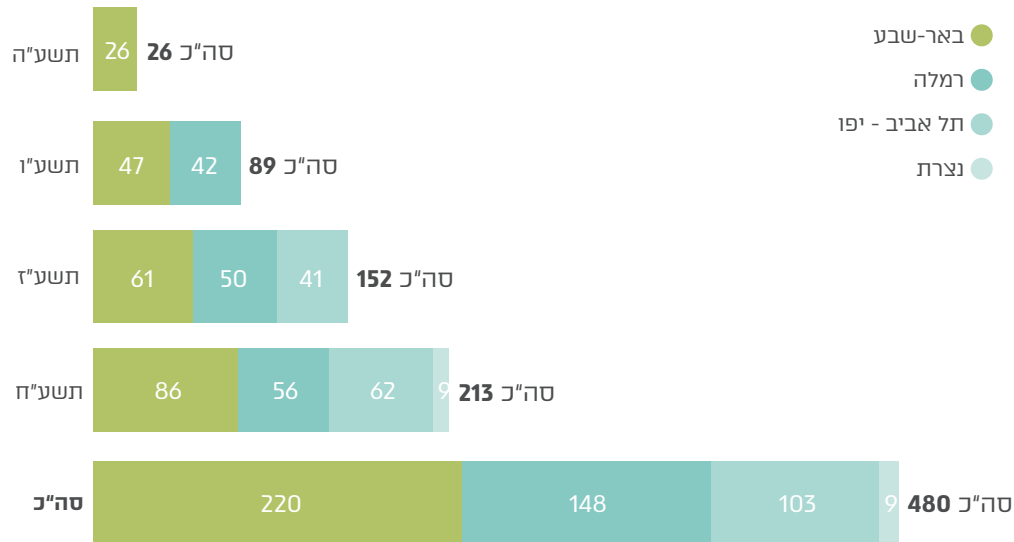
סיימו בהצלחה **93**

נשרו **102**

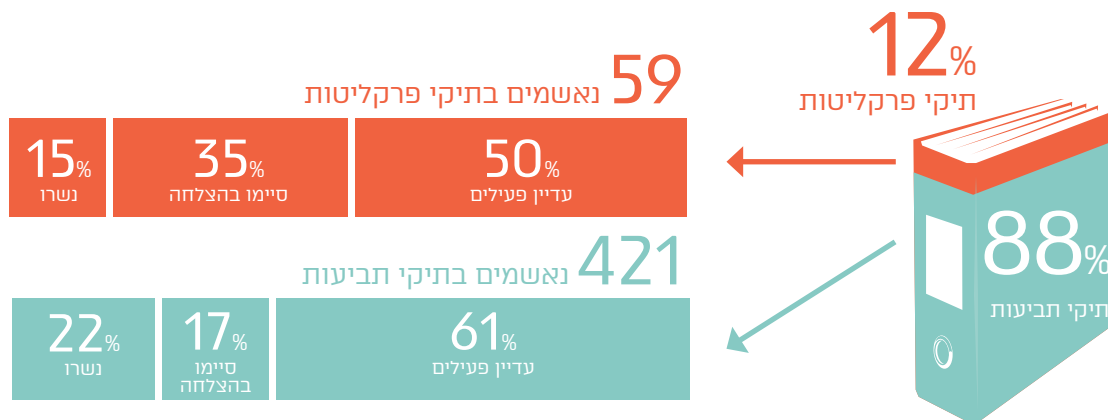
נמצאים עדיין במהלכו של הליך השיקום **285**

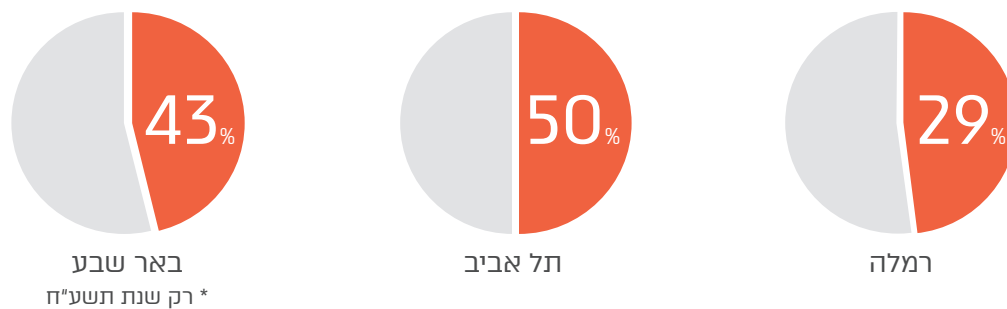
משתתפים בחלוקה לבתי המשפט

משתתפים בחלוקה לפי גורם תביעה

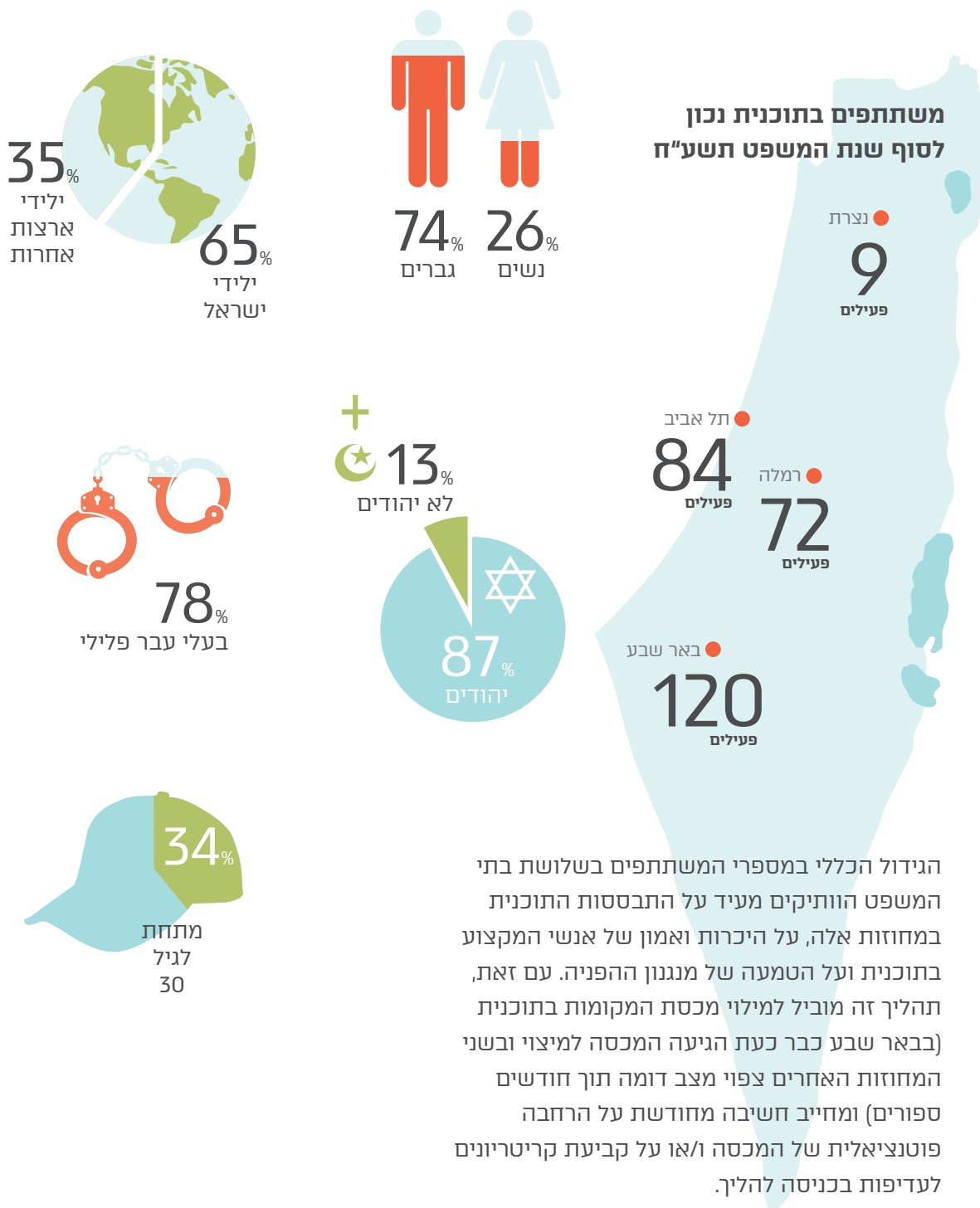

משתתפים שעניינם החל בבקשה למעצר עד תום ההליכים

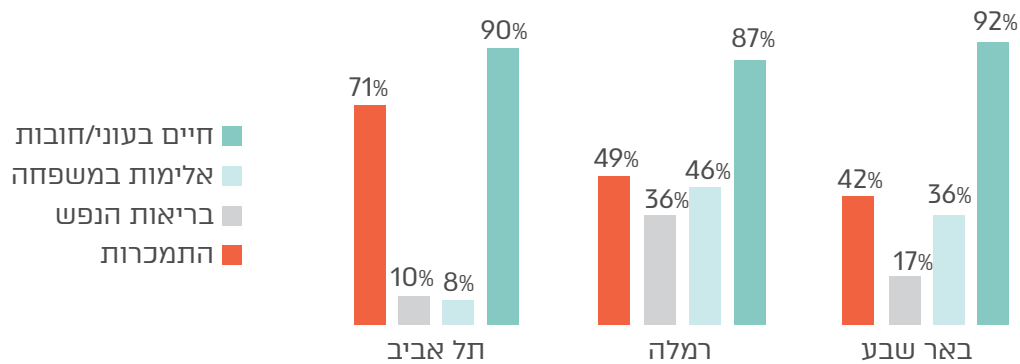

מאפייני המשתתפים הפעילים בתוכנית

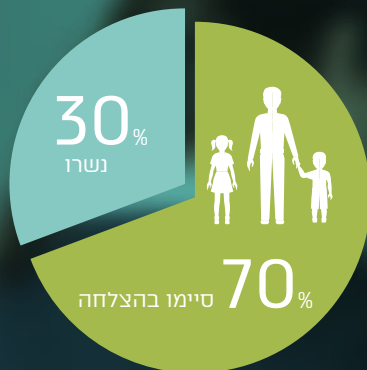
בעיות רקע מרכזיות בקרב משתתפים פעילים

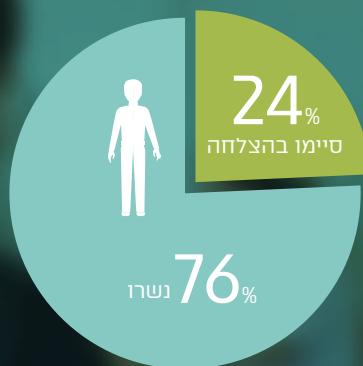
מאפייני המשתתפים שעניינם הסתיים

אחוזי הצלחה של משתתפים עם/בלי ילדים

בקרב משתתפים עם ילדים אחוזי הצלחה גבוהים במיוחד, ופי שלושה מאשר בקרב משתתפים ללא ילדים

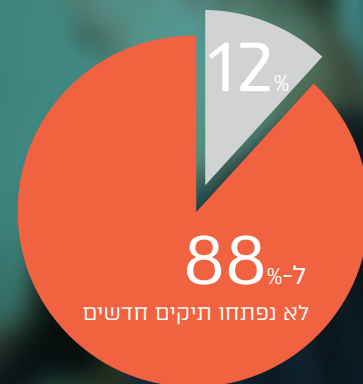

עם ילדים

בלי ילדים

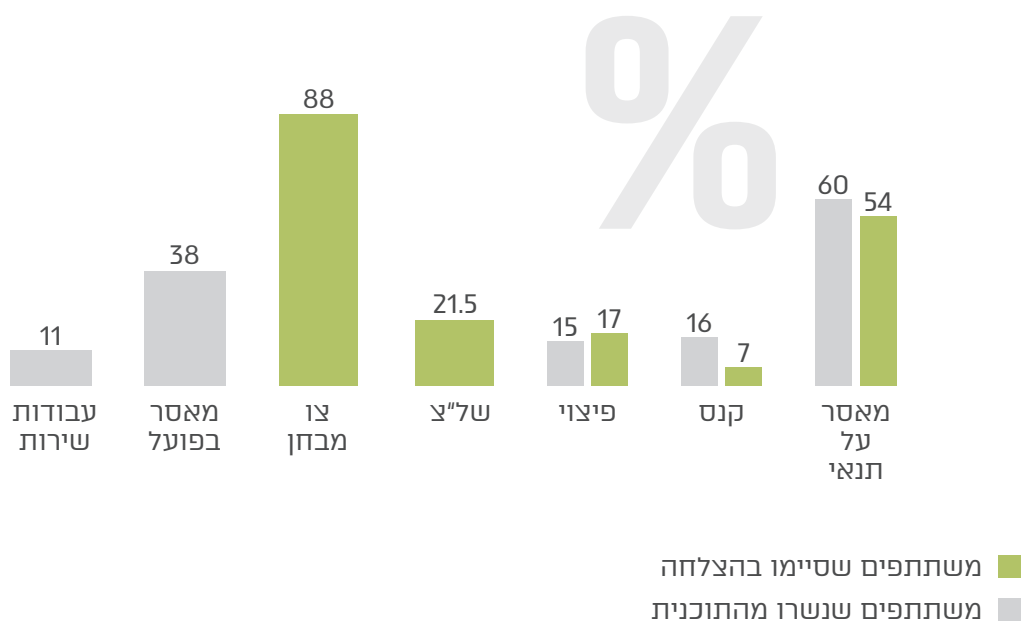
ל-88% מהמשתתפים שסיימו בהצלחה לא נפתחו תיקים חדשים

(*נתון ראשוני עם משמעות אינדוקטיבית בלבד שכן טרם הסתיימה תקופה הזמן המקובלת למדידת מועדות)

עונשים שהוטלו על משתתפים שסיימו בהצלחה/נשרו מהתוכנית

(*)המידע מבוסס על ניתוח התוצאות בעניינם של 84% מכלל הנושרים, עניינם של היתר טרם הסתיים בגזר דין)

פתיחת בית המשפט במחוז הצפון

ביום דיונים שהתקיים
לאחרונה, עלה אחד
המשתתפים לשלב השני
בתוכנית ובהנחיית בית
המשפט הקהל באולם
מחא לו כפיים. משתתף
שנמצא בשלב הראשון
ישב מאחור ולא הבין
על מה ההתרגשות.
הוא פנה לסגור ושאל
אותו מה פשר האירוע?
במעמד הדיון בעניינו
הסבירה לו השופטת,
שהמשתתף בדיון
שלפניו התקדם בתוכנית
ועלה שלב, ו"שאנחנו
נשמח למחוא גם לך
כפיים, אם רק תתמיד
בתוכנית".

לקראת סוף שנת המשפט תשע"ח הושלם הליך הקמת בית המשפט הקהילתי, הרביעי במספר, במחוז הצפון וכבוד השופטת אילנית אימבר מונתה לכהן כשופטת.

מחוז הצפון הוא ייחודי הן מבחינת הרכב האוכלוסייה והן בשל הביזור הגיאוגרפי, הכולל ערים, מועצות מקומיות ואזוריות וכפרים רבים. מאפיינים אלה מציבים אתגרים חדשים לפיתוח דרכי עבודה מותאמות לחברה הערבית ולבניית מודל המבוסס מראשיתו על מענים אזוריים ועל מספר יישובים בו-זמנית.

במחצית השנייה של שנת המשפט עסקנו בהערכות לתחילת העבודה במחוז. במסגרת תהליך ההכנה לפתיחת בית המשפט ובהובלת נשיא בתי משפט השלום הוצג המודל לכל השופטים הדנים בתיקים פליליים במחוז ונערכה עבודת הכנה עם מזכירות בית המשפט בנצרת. כמו כן, בתקופה זו, נכנסו קציני המבחן היעודיים לתהליך למידה אינטנסיבי, שארך מספר חודשים, במסגרתו הם קיימו תצפיות וביקורים בבתי המשפט הקהילתיים ברחבי הארץ ועברו הכשרה ייחודית בנושא תכניות שיקום ובדיקות התאמה. בתחילת חודש יוני התקיימה הכשרת פתיחה בת יומיים לכל חברי הצוות וכחודש אחר כך, ביום 11.7.18 התקיים יום הדיונים הראשון בבית המשפט הקהילתי בנצרת. נשיא בית המשפט, ורבים מבכירי המערכת במחוז כיבדו את האירוע בנוכחותם וההתרגשות הייתה רבה.

במקביל, נערך מיפוי ראשוני של המענים המחוזיים והעירוניים באזור והחלה בניית השותפות עם עיריית נצרת ועיריית נצרת עילית, החלה עבודה משותפת עם אנשי מקצוע במחלקות הרווחה והשירותים החברתיים בשתי העיריות וכן עם האגף לסיוע משפטי במחוז הצפון. כמו כן, נערך מפגש חשיפה ראשון עם מפקד המחוז הצפוני במטרה והוסכם לצאת לתהליך חשיבה על שיתופי פעולה אפשריים לטובת הקהילה במחוז.

בשנת המשפט הבאה (תשע"ט) יכנסו בהדרגה יישובים נוספים לתוכנית ויימשך תהליך מיפוי המענים והרחבת השותפויות שייעשה לאורם של המאפיינים הייחודיים של המחוז. כמו כן יימשכו הכשרת הצוות והטמעת הכלים לעבודה במודל שיתופי. זאת, בדומה לתהליך שנעשה בשנה הראשונה לפעילותו של כל בית משפט חדש.

התפתחות מודל ההפעלה

פיתוח מתמשך של מודל ההפעלה וצורך מתמיד בהתמקצעות העבודה בכלים שיתופיים הם תהליכים משמעותיים ביותר בשלב שבו נמצאת התוכנית כעת. השנה, לאור מגמות ההתרחבות והאתגרים שניצבו בפנינו, עיקר הדגש הושם על התאמת תהליכי ההפניה והשיקום לאוכלוסיות היעד של התוכנית, לפיתוח מודל עבודה אזורי ולהמשך ההתמקצעות בעבודת הצוותים.

תהליך ההפניה: לאורך השנה נערך תהליך לדיוק ההפניות לתוכנית, כך שיכנסו אליה יותר נאשמים הצפויים למאסר, בהיעדר תהליך שיקום משמעותי, ויותר נאשמים שעניינם החל, בבקשה למעצר עד תום ההליכים. ואכן, בתום שנה זו ניתן להצביע על מגמה של עלייה במספר המשתתפים עם מועדות גבוהה ועם צרכים רבים ומגוונים. במקביל, חלה ירידה במספר המופנים שרמת המועדות שלהם יותר נמוכה.

תוכנית השיקום: נערכה עבודת עומק כדי להתאים את שיטות העבודה והכלים העומדים לרשות צוות התוכנית לעלייה במספר המשתתפים, לאופי המשתנה של צרכיהם ולמגוון רחב יחסית של בעיות רקע.

כך למשל, על רקע ההבנה ההולכת ומתגבשת ביחס למקום המרכזי של חובות כספיים כחסם בעל משקל בפני היכולת להשתקם ולפתוח דרך חיים חדשה עבור מרבית המשתתפים, מוסדו במהלך שנת המשפט תשע"ח קשרי עבודה יעילים עם רפרנטים קבועים מרשות האכיפה והגבייה ומהמרכז הארצי לגביית קנסות. כמו כן, מודל העבודה המשותף עם האגף לסיוע משפטי במשרד המשפטים עלה מדרגה והפך לרכיב בלתי נפרד מן המעטפת הקהילתית בכל מחוזות השיפוט שבהן התוכנית פועלת.

בנוסף לכך, לאחר ניתוח בעיות הרקע ופרופיל המשתתפים בתוכנית הוחל כבר בשנה שעברה ביצוע תהליך הדרגתי להתאמת תוכנית השיקום לקהלי יעד מגוונים. לאחר שבשנה שעברה נעשתה עבודה רבה להתאמת מענים לנשים ולמשפחות עם ילדים קטנים, הוחלט השנה להתמקד בהנגשת התוכנית למשתתפים עם מוגבלות שכלית ו/או נפשית. לצורך כך, נערך תהליך למידה וחישיבה בסיוע אנשי מקצוע מ"בית איזי שפירא", הוצעו התאמות לכל שלבי תוכנית ההתערבות ונערכו הכשרות לשופטים ולקציני

משתתף שלא ידע קרוא
וכתוב, אב לחמישה
ילדים, למד במסגרת
התוכנית ברמלה לקרוא
ולכתוב. את בקשת
המעבר שלו משלב ארבע
לשלב חמש כתב והקריא
בעצמו. הוא סיפר שעשה
שיעורי בית יחד עם
ילדיו הקטנים. הנאשם
שעבד בניקיון, השתלב
בקורס ספרות במימון
משולב של סל המענים
והשתתפות עצמית שלו.

אלי נכנס לתוכנית כשהוא מתמודד עם התמכרות ארוכת שנים לאלכוהול. הוא חי אז בעוני ובתנאים מחפירים, דירתו הייתה בלתי ראויה למגורים, ומצבו הבריאותי היה בכי רע. בעיות אלה הובילו לביצוע חוזר של עבירות פליליות. עם הזמן, ועל אף כל הקשיים שניצבו בפניו, אלי הצליח להיגמל מהשתייה, והגיע להישגים מרשימים הרבה מעל לציפיות שלו. בליווי הצוות הוא מיצה את זכויותיו מול המוסדות השונים, הסדיר חובותיו, קיבל סיוע נרחב מאגף הרווחה בבאר שבע, גייס בעצמו סטודנטים שיסיעו לו בשיפוץ הבית, ועוד. במסגרת המפגשים הקבועים של הקבוצה השיקומית הוא גילה מחדש את אהבתו וכשרונו לציור. בסיוע גורמים בקהילה ובעידודו של דב, המתנדב המסור שמלווה אותו, הוא קיבל ציוד וכלים ושב לעסוק בציור שפעם כל כך אהב. לאחר שסיים את התוכנית, בחודש ינואר האחרון, תלה אלי שלושה מציוריו במסדרונות של היכל המשפט בבאר שבע וסגר בכך מעגל חשוב. אלי ממשיך להימנע משתיית אלכוהול ונמצא בתהליך למיצוי זכויותיו בתחום השיקום התעסוקתי. הוא לוקח חלק בקבוצת הבוגרים של בית המשפט ומגיע בקביעות לאירועים בקהילה, גם מחוץ למסגרת של בית המשפט הקהילתי.

מבחן עם מומחים בתחום בריאות הנפש.

התמקצעות מתמדת

בעבודה שיתופית: שגרת

העבודה בבתי המשפט הקהילתיים מחייבת תשומת-לב מתמדת לתקשורת בין הצדדים ולהתמקצעות של כל השחקנים בהליך. במהלך שנת המשפט האחרונה הושקעו מאמצים בהעמקת הידע ובאימוץ פרקטיקות מיטביות של התנהלות הצדדים להליך, באולם הדיונים הקהילתי ומחוצה לו. כמו כן, נערכו ישיבות צוות והכשרות לצוותים המחוזיים בנושא קידום "סביבה בטוחה באולם", דהיינו קיום תקשורת נעימה ולא מתנצחת באווירה המאפשרת שיתוף חוויות אישיות ותקשורת ישירה בין השופט לבין המשתתף, שימוש בשפה משמרת אמון גם ביחס ל"מעידות" של משתתפים, ועוד.

פיתוח מודל הפעלה אזורי:

מתוך מגמה כלל-ארצית לפרק את חסמי הכניסה הגיאוגרפים להליך, החלה חשיבה והתנסות בפיתוח מודל עבודה אזורי, שבו ניתן יהיה לכלול כמה שיותר רשויות הנמצאות בתחום שיפוטם של בתי המשפט

חמישה משתתפים מרמלה, בליווי קצין מבחן וסניגור בטקס סיום קורס "מבוא לרפואה" של "אוניברסיטה בע"מ" באוניברסיטת תל אביב

הפועלים כיום. **במחוז הדרום**, ישנה עלייה מתמדת במספר המופנים מדימונה והעבודה העירונית שם התבססה באופן משמעותי, וכן החלו הפניות מהיישוב חורה. בנוסף לכך, נערכה פגישה ראשונית עם ראש עיריית רהט והתקווה היא, שבשנת תשע"ט יתקבלו לתוכנית משתתפים גם משם. **במחוז המרכז**, התבססה הפעילות בעיר רחובות וכן התאפשרה הפניה של משתתפים ממושבים בסביבה הקרובה. **במחוז תל אביב**, החלו להיווצר קשרי עבודה גם עם הערים בת ים, גבעתיים ורמת גן ומתאפשרת כניסה לתוכנית של משתתפים תושבי הערים הללו לצד תושבי העיר תל אביב-יפו. לאחרונה, נבנה שיתוף פעולה ראשוני עם עיריית חולון והחל משנת המשפט תשע"ט תתאפשר גם כניסת משתתפים תושבי העיר לתוכנית.

חשוב להדגיש, כי פיתוח מודל אזורי מצריך סימון והגדרה של מרכיבי הצלחה הכרחיים בשיתוף הפעולה שבין בית המשפט הקהילתי לבין הרשויות המקומיות. כל הרחבה לרשות חדשה מאפשרת לצוותים ללמוד ולהסיק מסקנות בנושא זה, וזאת במטרה להציע מודל עבודה מגובש ובר-יישום.

חידוש נוהל הפעלה: לאחר כמעט ארבע שנות הפעלה, שבמהלכן חלו התפתחויות ושינויים בנושאים רבים המוסדרים בנוהל ההפעלה המשותף אשר גובש בטרם החלו בתי המשפט הקהילתיים לפעול, הוקדשו דיוני ועדת ההיגוי בשנה האחרונה בעיקר לגיבוש הסכמות מחודשות ולעריכת התאמות לנוהל. טיוטה של הנוהל החדש, המבוססת על הסוגיות שהובאו לדיון, הונחה לפתחה של ועדת ההיגוי והוא צפוי לעבור את אישור כלל השותפים לתוכנית ולהתפרסם כנוהל משותף ומוסכם בחודשים הקרובים.

הכשרות: כמו בשנים הקודמות, גם בשנת המשפט החולפת התקיימה **הכשרה שנתית** משותפת לכל הצוותים המקצועיים של בתי המשפט הקהילתיים, והפעם בהרכב של שלושה צוותים. ההכשרה התמקדה בבחינה ובדיוק של אוכלוסיות היעד לתוכנית באמצעות בחינת הצרכים אל מול הסיכון, וכן בפיתוח מודלים לעבודה קהילתית במסגרת התוכנית. **הכשרות נוספות** נערכו ברחבי הארץ לצוותים מחוזיים ולצוותים מקצועיים בנושאים הבאים: קידום סביבה בטוחה באולם, עבודה מודעת עוני, עבודה מכוונת טראומה ועבודה עם אנשים המתמודדים עם התמכרות. **מפגש למידה ארצי** לחברות ועדת ההיגוי ולראשי הצוותים מכל

פיתוח המעטפת הקהילתית והמערכתית

להקת "מגדלאור" בבאר שבע נפגשת באופן קבוע לחזרה שבועית. הלהקה מהווה קבוצה מגובשת עם הווי וגאווה משלה וכן מקום לשיתוף בקשיים ותמיכה. חברי הלהקה ערבים זה לזה ומקיימים מפגשים חברתיים גם מחוץ למסגרת של החזרות וההופעות. השנה (תשע"ח) הצטרפו ללהקה חברים חדשים וכן מנחה חדשה, מוסיקאית מוכשרת, תושבת העיר, שהכניסה ללהקה משב רוח רענן. השנה גם החל בלהקה תהליך של כתיבה יוצרת ולישיבת סיכום השנה של צוות מחוז הדרום הגיעו שני חברי להקה לחלוק עם הצוות את השירים שכתבו. במהלך השנה התקיימו תשע הופעות של הלהקה ובשיאם הופעה במעמד נשיא המדינה בעת ביקורו בבית המשפט בבאר שבע.

המחוזות התקיים בחודש יולי 2018 ובמסגרתו נדון מודל העבודה וסומנו יעדים ומשימות לטווח הקצר ולטווח הרחוק.

המעטפת הקהילתית והמערכתית המתפתחת בתוכנית מהווה נדבך משמעותי בתכניות השיקום הפרטניות של המשתתפים ובני משפחותיהם ומאפשרת להרחיב את המענים השיקומיים, לקדם מיצוי זכויות ולהגביר את תחושת השייכות לקהילה. העבודה הקהילתית והמערכתית משפיעה גם באופן רחב יותר על עבודת השירותים החברתיים עם עוברי חוק, מסייעת לפירוק חסמים ופועלת לחיזוק כוחה של הקהילה. השנה עם התבססות התוכנית הוחלט גם להעלות מדרגה בפיתוח מודל העבודה הקהילתי ובהרחבת השותפויות המערכתיות.

הסרת חסמים ופתרון בעיות רוחב: במחוז המרכז כונס פורום עירוני ביוזמת צוות בית המשפט הקהילתי לעיסוק בסוגיה של אנאלפביתיות בקרב אחוז גבוה מתושבי העיר; **במחוז הדרום** כונס פורום עירוני שלישי, הפעם בנושא חסמים בתעסוקה בקרב עוברי חוק, בשיתוף עם מרכז התעסוקה המקומי; **במחוז תל אביב** התקיים יום עיון עירוני לכל עובדי המוסד לביטוח לאומי במחוז במטרה לחשוף את עבודת בית המשפט הקהילתי ולייצר קשרי עבודה שוטפים.

פיתוח העבודה הקהילתית: בין היתר, הוקדש לנושא יום שלם בהכשרה השנתית ובו נלמדו היבטים תיאורטיים ופרקטיים ונדונו

קבוצת בוגרים בבאר שבע, מרץ 2018

משתתף הסובל מקושי רב בניידות, מתגורר בשכונה מרוחקת בתל אביב, שבה רחובות צרים ותחבורה ציבורית אינה עוברת בהם. איגום משאבים והרבה מאוד תושייה של צוות בית המשפט הקהילתי הביאו לאיתור קלנועית והשמתה עבורו. כך נפתחה עבור משתתף זה דרך נגישה לכל חלקי העיר.

הדילמות המתעוררות בהקשר זה בכל מחוז. תהליכי חשיבה ודין בנושא נמשכו במהלך השנה ויימשכו גם בשנת המשפט הבאה. בשלב זה הוסכם להתנסות בהתערבויות קהילתיות ממוקדות הנובעות מצרכים שמעלים משתתפי התוכנית אד-הוק בתחומים שונים, כגון פתיחת ערוץ לתקשורת בין המשתתפים לגורמי השיטור הקהילתי, קידום בריאות, שיפור פני השכונות שבהן הם מתגוררים. **במחוז הדרום** הופעל מודל של סיוע הדדי בין המשתתפים - צביעת דירות, הובלת ציוד, שיפוצים וכדומה, לפי צרכי המשתתפים ויכולותיהם. כמו כן, החל תהליך פיתוח משותף לפיילוט של הידרות בין עוברי חוק, תושבים וגורמי אכיפה עם "עיר ללא אלימות" ואגף הרווחה. **במחוז המרכז**, מוסדו שיתופי הפעולה עם גורמים בקהילה סביב נושאים הקשורים למימוש הזכויות הבסיסיות של המשתתפים וקידום בתחומי השכלה ותעסוקה. הוקמה קבוצה של כ-15 משתתפים ובוגרים, הנפגשים באופן קבוע אחת לשבועיים, במטרה לקדם נושאים וצרכים שהם הגדירו כחשובים. הקבוצה שמה לעצמה מטרה לקדם את רווחת המשתתפים, ליצור מערך של תמיכה וליווי למשתתפים חדשים וותיקים וכן לבנות קשרים עם הקהילה בעיקר באמצעות אירועי התנדבות. **במחוז תל אביב** נערכה למידה מקיפה ומיפוי של כלל המענים והמשאבים הקיימים בעיר ובסביבתה הקרובה וכן גויסה עו"ס קהילתית והוכשרה לתפקיד.

פיתוח מענים: בכל המחוזות הושקעה עבודה רבה בהרחבה ובדיוק המענים השיקומיים והקהילתיים לאוכלוסיית היעד של התוכנית. **במחוז הדרום** מוסדה המסגרת של להקת בית המשפט הקהילתי, המקיימת חזרות שוטפות והופעות ברחבי העיר ואלה מצטרפים מעת לעת משתתפים חדשים; הקבוצה השיקומית הייחודית המשיכה לשנה שנייה של פעילות ובמקביל, החלה פעילות קבועה של קבוצת הבוגרים לטובת שימור ההישגים בתוכנית. **במחוז המרכז** הושם דגש על שילוב משתתפים במסגרות שונות בקהילה בלימודים ובהכשרות מקצועיות; כל המשתתפים בבית המשפט נפגשו עם עורכי דין מהסיוע המשפטי בעת קבלת קהל ייעודית לבית המשפט לסיוע במיצוי זכויות; משתתפים לקחו חלק בקורס ייעודי למיומנויות גישור למשתתפי בית המשפט הקהילתי וכן נפתח במשרדים קורס ללימודי תיאוריה לנהיגה. **במחוז תל אביב** נוצרו שיתופי פעולה משמעותיים עם האגף לסיוע משפטי, רשות האכיפה והגבייה והמרכז לגביית קנסות בתחום הסדרת חובות. כמו כן, גויסה מורה פרטית בהתנדבות ללימוד קרוא וכתוב למשתתפים המעוניינים בכך.

במהלך השנה מספר משתתפים בבאר שבע בחרו לבצע את שעות ההשבה שלהם בליווי של אנשים עם מוגבלויות פיזיות ליום בילוי בקהילה. כך למשל, אחד המשתתפים ליווה אישה כבדת ראייה בליווי חווייתי ב"חמי יואב", ומשתתף אחר ליווה אישה עם מוגבלות פיזית ליום סיור במוזיאון ישראל. המשתתפים חזרו מלאי סיפוק וסיפרו על חוויה נעימה של נתינה וחיבור לקהילה. משתתפת אחרת, המתמודדת בעצמה עם קשיים רבים בתחום בריאות הנפש, בחרה לבצע את שעות ההשבה שלה במסגרת לילדים כבדי שמיעה. היא והילדים נהנו מאוד וכבר נקבע מועד למפגש הבא. ההזדמנות לתכנן ולהוביל פעילות וכן הכרת התודה המרגשת מצד הילדים, הכניסו במשתתפת זו כוחות ומוטיבציה לשימור אקטיבי של השינויים החיוביים בחייה וכן רוח התנדבות חדשה ומרעננת.

משתתף וקצין מבחן
מנגנים באירוע קהילה
בתל אביב, אפריל 2018

התנדבות: קבוצות המתנדבים בבתי המשפט הקהילתיים תפסו תאוצה והתרחבו. **במחוז הדרום** גויסו והוכשרו מתנדבים חדשים שהצטרפו לקבוצה הוותיקה, שחבריה מלווים את התוכנית כשלוש שנים וכן החל פיילוט שבמסגרתו בוגרי התוכנית עצמם משמשים כמתנדבים מלווים. **במחוז המרכז** סייעו המתנדבים למשתתפים רבים ולבני משפחותיהם בתחומים שונים ובפרט במיציא זכויות ולימוד עברית. **במחוז תל אביב** גויסה והוכשרה קבוצת מתנדבים ראשונה, שחבריה שובצו לליווי אישי של משתתפים.

פעולות ההתנדבות, כמו גם תרומתם הייחודית של תושבים למען משתתפי התוכנית, הופכות לרכיב משמעותי הן עבור רבים מהמשתתפים ובני משפחותיהם והן עבור המתנדבים המסורים, שהם חלק בלתי נפרד מקהילת בית המשפט הקהילתי.

השבה לקהילה: כל משתתפי התוכנית הנמצאים לקראת סיום התוכנית נדרשים לבצע שמונה שעות השבה לקהילה, שאותן הם מבצעים במסגרות שונות על פי תחומי העניין שלהם ויכולותיהם. לצד ההשבה לחברה, אחת המטרות של שעות אלה היא לחזק את מקומו של המשתתף בקהילתו על ידי תרומה שהוא מוצא בה משמעות וזוכה בגינה להכרה. במהלך הזמן משתתפים רבים משתלבים בהתנדבות ארוכת טווח במקומות שבהם בחרו לבצע שעות השבה, וממשיכים להגיע ולתרום מזמנם לאורך זמן, הרבה מעבר לשעות ההשבה שבהן הם מחויבים.

אירועים קהילתיים: אירועים חברתיים משותפים למשתתפי התוכנית, למתנדבים, לחברי צוות ולבני משפחות הם חלק בלתי נפרד ממודל העבודה של בית המשפט הקהילתי. אירועים כאלה מהווים קרקע ליצירת אמון ותחושת שייכות ומסייעים לבניית קהילה תומכת המבוססת על ערבות הדדית.

אירוע "קהילתי נשי" בתל אביב, יולי 2018

מתוך רצון לחזק את הקשר עם הנשים בתוכנית, נערך בתל אביב אירוע קהילתי ייעודי לנשים המשתתפות בתוכנית, בנות זוג, אימהות וקרובות משפחה. במסגרת האירוע התקיים יריד בגדים ואביזרים וניתנה הרצאה בנושא סטיילינג ודימוי גוף. האירוע הופק על ידי נשות צוות בית המשפט ומתנדבות.

- **במחוז דרום** נערכו לאורך השנה מספר אירועי תרומה לקהילה, ביניהם יום ספורט בבית האבות העירוני וערב שירה בציבור בהוסטל לאנשים עם מוגבלות. אירוע השיא, שבו השתתפו יותר מ-100 איש, התקיים בחודש מאי ובו חגגו יחד משתתפים, מתנדבים, חברי צוות ובני משפחות בשיתוף עם "קהילה תומכת נכים" - רשת חברתית לתושבים עם מוגבלות פיזית בבאר שבע. סיום שנת המשפט הנוכחית צוין במחוז הדרום באירוע קיץ באצטדיון הפועל באר שבע, שם זכו המשתתפים לפגוש את קפטן הקבוצה לשעבר, שחלק עמם את סיפור חייו.

- **במחוז מרכז** נערכו השנה אירועים קהילתיים לציון החגים היהודיים, המוסלמיים והנוצריים וכן אירועי קיץ. בנוסף לכך, נערכה פעילות התנדבותית לשיפוץ משרדי בית המשפט הקהילתי והמתחם הקהילתי שבו הוא נמצא וכן החלה התנדבות שוטפת בהוסטל של "אנוש" ברמלה ביוזמה ובהובלה של קבוצת הפעילים.

- **במחוז תל אביב** חגגו יחד את חנוכה ופסח באירועים קהילתיים בהשתתפות הצוות ומשתתפי התוכנית. בתחילת הקיץ נערך אירוע הקרנת גמר המונדיאל במתנ"ס שכונתי ביחד עם תושבי השכונה, עמותת הכדורגל של דרי רחוב והוסטל לדרי רחוב.

אירוע קהילתי של סיום שנה עם הפועל באר שבע, יולי 2018

סיכום ומחשבות

לקראת שנת המשפט החדשה

שנת המשפט תשע"ח הייתה גדושה בעשייה ובהתרחבות לצד ביסוס והעמקת השורשים של התוכנית בארבעה מחוזות שיפוט. תהליכי ההתמקצעות של הצוותים הביאו להישגים משמעותיים, שהחשוב ביניהם הוא עלייה משמעותית ועקבית בכמות המשתתפים המסיימים את התוכנית בהצלחה ויוצאים לדרך חדשה.

בנוסף לכך, במהלך שנת המשפט שעברה החל תהליך ההסדרה הסטטוטורי של בתי המשפט הקהילתיים, אשר עם השלמתו ימסד ויבהיר את מקומו של ההליך הקהילתי במסגרת הליכי המשפט הפלילי בישראל. לצד קידום החקיקה יושלם השנה תהליך גיבושו של נוהל עבודה חדש, המתבסס על הסכמות רחבות בין כלל השותפים לתוכנית ויימשך תהליך הפיתוח וההתאמה של תכניות השיקום לאוכלוסיות יעד מגוונות.

בשנה זו צפוי בית המשפט הקהילתי במחוז הצפון להתמקם ולייצר תשתית לפעילות בנצרת, בנצרת עילית וביישובים נוספים במחוז, וגם בתי המשפט האחרים צפויים להתרחב באופן מקומי וממוקד למספר יישובים נוספים. במסגרת זו תיבחן לאורך השנתיים הקרובות לפעול במודלים אזוריים הפרוסים על פני שטח גיאוגרפי נרחב. כמו כן, אנו מקווים שבשנה הקרובה יוקם בית משפט נוסף ותחל עבודת תשתית להקמת בית משפט שישי, שישלים את הפריסה שעליה החליטה הממשלה למחוזות חיפה וירושלים.

ההתרחבות והגדילה של התוכנית מעוררת שאלות ואתגרים מסוג חדש, הן ביחס למשאבים הדרושים והן ביחס למערך שיתופי הפעולה בין בתי המשפט לבין הרשויות המקומיות השונות. שאלות אלה יעסיקו את הצוותים המחוזיים, את צוות ההיגוי ואת צוות הפיתוח בג'וינט-אשלים, אשר יידרשו במהלך השנה הקרובה להציע תוכנית עבודה בת-יישום לעתיד הקרוב והרחוק.

כבר כעת במסגרת הדיונים על עתיד התוכנית עולה בבירור, מכל השותפים, הצורך בחשיבה על הצעד הבא - פריסה ארצית מלאה שתאפשר לנאשמים מכל הארץ להצטרף לתוכנית, אם ירצו בכך ויימצאו מתאימים.

מדברי המשתתפים

גשם / להקת "מגדלאור"
להקת בית המשפט הקהילתי במחוז דרום (כתיבה קבוצתית)

כשירד הגשם אני מתמלאת געגוע
האדים על החלון גורמים לי להתרגש מחדש
כי כל יום שעובר - לא יחזור
זמן, מצרך נדיר.

השמש נעלמת לי ואני חסר אונים
הולך על חוף הים
מרגיש את חום השמש
הגשם הוא ששוטף את הכאב.

מתוך מכתב סיום של משתתף בתל אביב:

"נצתי למשתתפים החדשים זה לתת את כל כולם להילחם על שינוי, לדעת לקבל את העזרה שניתנת באהבה ולדעת שבסוף התהליך הם יהיו אנשים טובים יותר, חכמים יותר והכי חשוב אנשים בעלי אישיות חדשה, דעתנית וחזקה, אנשים עוצמתיים ודעתניים ובריאים בנפש, והכי חשוב מאושרים".

מתוך מכתב סיום של משתתף ברמלה:

"לכם צוות יקר של בית המשפט הקהילתי רמלה ולכבוד השופטת שתמשיכי מתוך בריאות איתנה ונחת רוח להאיר דרכינו לדרך חיים חדשה לבאים אחריי ולאילו הקיימים ושלא נצטרך להמשיך לסבול ממעגל זוועות ההתמכרות והסבל. אסירות תודה ענקית וכבוד רב לכם מתוך כנות אמיתית ואהבה".

מתוך בקשה של משתתפת בתל אביב למעבר לשלב הבא בתוכנית:

"אחד הדברים הקשים לבן אדם זה להודות בטעות שלו. אחד הדברים היותר קשים לבן אדם זה לעמוד מול קהל ולדבר על הטעויות שלו. אני היום עומדת פה ברגשות מעורבים, מצד אחד אני מודעת לדרך שהלכתי בה לאורך זמן רב, ואני מרגישה אכזבה ואפילו בושה, ומצד שני אני עומדת פה היום וסוף סוף מרגישה גם מה זו תחושת גאווה. אני מסתכלת לכל אחד מכם בעיניים וסוף סוף, אחרי הרבה זמן, גם לא מורידה אותן... נכון, לא היתה בי אמונה, בעיקר לא בעצמי, גם לא היו בי ממש את הכוחות לעשות ולשנות. ואני מודה שבהתחלה גם לא היה בי את הרצון להשתנות. אני לא שוכחת ולעולם לא אשכח איך יותר מחודש לא הצלחתי להשיג שום שינוי, אבל אתם לא ויתרתם, האמנתם בי, דחפתם אותי ואמרתם שאני מסוגלת... בית המשפט הקהילתי הכניס לי חיים אחרים, בית המשפט הקהילתי נתן לי את הכוחות לשנות ולהשתנות... היום אני יודעת שיש לי גב חזק מאחורי, שבאמת רוצה בהצלחה שלי, יחד איתי. השינויים שעברתי הולידו אותי מחדש. אני רואה את החיים בצורה שונה, את היומיום בצורה שונה, את האנשים סביבי בצורה שונה, העבודה שלי גדלה, העסק שלי מתפתח, ואני כל כולי מכוונת ורוצה בהצלחה... למדתי להכיר את עצמי מחדש, אני יודעת שעדיין יש לי עבודה רבה ואני בתוך תהליך שעדיין לא נגמר אבל היום יותר מתמיד אני מאמינה ויודעת שאני אצליח."

מתוך דברי בעלה של משתתפת בדיון סיום התוכנית ברמלה:

"אף פעם לא ידעתי שיש למישהו חוויה נעימה מבית המשפט, תמיד משטרה או בימ"ש נשמע מפחיד. לעמוד פה היום ולומר שזו החוויה הכי טובה שהיתה לי בחיים והמתנה שאשתי קיבלה... קיבלתי אישה במתנה, לעמוד מול שופטת ועו"ד ולדבר זה לא בשבילי, אני אדם פשוט. ההתנהגות של כולם, להרגיש כמו משפחה, נתנו לי את ההזדמנות לחיות מחדש, קיבלתי מתנה ואני חושב שמה שהילדים מרגישים היום בבית ומה שהם רואים, הילדים לפני זה היו באים לא בדיוק כמו היום, היום הם לא רוצים אותי, הם רוצים את אמא. זו חוויה שונה, הן באות הביתה מהפנימייה ומחבקות ומנשקות אותה, תודה לבורא עולם ולכם שנתתם לה הזדמנות לחיות מחדש."

מתוך דבריו של אלון אפנגר, בוגר התוכנית בבאר שבע, במהלך ביקור נשיא המדינה:

בעברי הרגשתי שקוף, שהסתכלו עליי כמספר תיק ובבית המשפט ישבתי אילם בעל כורחי, כאשר הנשמה זועקת ואין שומע... כל שנותר לי היה להביט מהצד במחזה הטראגי של חיי.

הגעתי לתוכנית בית משפט קהילתי ופתאום אני לא שקוף ולא רק מספר. קיבלתי את השם שלי בחזרה - התעניינו בי ובתחביבי, צוות התוכנית ביקר בביתי והרגשתי את האכפתיות של כולם.

במהלך התוכנית עברתי תהליך אישי וכיום אני לומד באוניברסיטת בן גוריון - סיימתי שנה ראשונה לתואר ראשון בהצלחה ובמקביל אני ממשיך את הקשר עם התוכנית במפגשי בוגרים ובתור חבר הלהקה.

מדברי נציגות השותפים שהוכנו לקראת ביקור נשיא המדינה

לכהן כשופט בבית משפט קהילתי חידוש האמון במערכות החוק ובבית המשפט

בהליך זה, באופן חריג וייחודי מתלכדים הצדדים סביב מטרה משותפת להגיש את העזרה הנדרשת ולהביא להצלחתו של ההליך והנאשם. במשך שנים של שפיטה לא זכיתי לראות ולשמוע נציגים של התביעה, ההגנה, שירות המבחן והקהילה חותרים במרץ יחד להשגת תוצאה משותפת.

כמובן שפעילות צוות בבית המשפט הקהילתי נשענת על אדנים חזקים של אמונה בצדקת הדרך, שהרי כמו שאין ילדים רעים אלא ילדים שרע להם, כך, מאמינה אני שבדרך כלל אין אנשים רעים אלא אנשים שרע להם.

השיפוט בבית המשפט הקהילתי מצריך חישוב מסלול מחדש. לא עוד העמדת כובד המשקל על הענישה ההולמת את מעשה העבירה אלא שימת דגש על הסמכות המעוגנת בחוק העונשין באשר לחריגה ממתחם הענישה ההולם משיקולי שיקום. מלאכת השיפוט היא מלאכה סוליסטית, אשר בה אין לשופט אלא את החוק, הראיות, מקצועיותו והשכל הישר. בבית המשפט הקהילתי עומד לרשות השופט צוות שלם העובד בהובלתו להשגת התוצאה המקווה.

ואכן, אוכל לציין בסיפוק כי במרבית המקרים נושאים מאמצי השיקום פרי. לא אחת אנו פוגשים בתחילת הדיונים בנאשם או נאשמת ספקניים, חשדניים, כעוסים, שמתקשים לתת אמון בתהליך ולעיתים אף מגלים התנגדות.

שנים רבות כיהנתי כשופטת שלום בתיקים פליליים ומבחינתי כהונה

בביהמ"ש הקהילתי הינה התגשמות חלום.

מטרת ההליך הקהילתי לעצור את תופעת "הדלת המסתובבת", אשר אנו נחשפים אליה לעיתים קרובות מדי וביחוד בקרב בני שכבות מוחלשות, אשר נכנסים למעגל העבריינות במקרים רבים על רקע נסיבות חיים קשות. בפרויקט חשוב זה נעשה ניסיון לטפל בשורש הבעיה מתוך תקווה כי פתרון מצוקות החיים אשר מביאות להידרדרות לעבריינות, יהיה בו כדי להעלות את עובר החוק על דרך המלך של אורח חיים נורמטיבי.

במקרה כזה ישתלב בקהילה אדם נורמטיבי ובתוך כך יבוא מזור לעובר החוק עצמו לסביבתו הקרובה, לקהילה הסובבת ולציבור כולו.

במשך השנים בהן כיהנתי כשופטת פלילית, ניצבתי פעמים רבות בפני דילמה כאשר מחד, אין בידי כלים למעט עונשי מאסר ומאידך ברור כי הנאשם שלפני זקוק לטיפול ולמענה לצרכים שאם לא יענו אשוב, במרחק זמן כזה או אחר, לראותו באולם בית המשפט. ההליך הקהילתי פתח בפני כשופטת מגוון אפשרויות להבטיח את שלום הציבור ולתת מענה אשר ימנע מהנאשם לשוב ולהסתבך עם החוק.

כדי ליצור קשר ולספר כי "זה היה המאסר הכי טוב שהיה לו", שכן לקח עמו הרבה תובנות וכלים שקיבל אצלנו לאורך הדרך. הוא הוסיף כי למעשה הוא בא כדי להודות על היחס והעזרה להם זכה בעת שהיה בתוכנית. אמירתו זאת מבטאת חלק משמעותי ממטרות ההליך, היא מבטאת קבלה אמתית של הדין, חידוש האמון במערכות החוק ובבית המשפט ותחושה כי אכן היה לו יומו בפני בית המשפט. אלה עשויים להיות לחוצץ בינו ובין ביצוע עברות נוספות.

אני מודה לכל העושים במלאכה ומאחלת כי שתיל רך זה יצמח לעץ איתן אשר ייתן צלו על המערכת כולה.

כבוד השופטת נירה דסקין
בית המשפט הקהילתי, מחוז מרכז

אולם, במהלך הדיונים, משלב לשלב, משנים עמדה והתנהגות, תוך גילויי גאווה על התקדמות במישורי חיים שונים - בתעסוקה, בלימודים, במשפחה, בחברה ואף חזותם לעיתים משתנה. הדבר מוצא ביטוי גם ברצונם הכן של הנאשמים לקחת חלק בפעילות התנדבות והשבה לקהילה, בהשתלבותם בקהילת בית המשפט ובדבריהם באולם. ערך מוסף מוצאת אני בדברי בני משפחות של נאשמים אשר מתייצבים לאורך ההליך ובסימום, לחלוק מתחושותיהם ומהנעשה בביתם.

לצד סיפורים מרגשים בסיום ההליך בהצלחה, אתעכב דווקא על סיפור שהסתיים בחוסר הצלחה. נאשם שלא הצליח לעמוד בתנאי התוכנית נשפט על ידי ונאסר לחודשים ספורים. לאחר שהשלים את ריצוי עונשו, בא מיזמתו לבית המשפט באחד מימי הדיונים הקבועים,

הכשרת צוות בית המשפט הקהילתי במחוז הצפון, אוקט' 18

להיות קצין מבחן קהילתי

הגשמת ייעוד

תפקיד קצין המבחן הקהילתי הוא מה שדמיינתי כשבחרתי להיות

עובדת סוציאלית. הוא מגשים בעיני את הייעוד שלנו כקציני מבחן וכעובדים סוציאליים, לעמוד לצד הפונים שלנו ולראות אותם כפי שהם, עם הבעיות והקשיים אשר מחזירים אותם בכל פעם מחדש למעגל הפשיעה, אך גם עם הכוחות שלהם, שהם ואנחנו מגלים תוך כדי התהליך, שהם לפעמים לא פחות ממדהימים.

הקשר שלנו, עם משתתף בתוכנית הוא תהליך של היכרות אישית בין שני אנשים. בתהליך אנחנו מנסים להבין מה מתרחש בחייו, באילו תנאים הוא חי, מי הם האנשים המשמעותיים לו, במה הוא מאמין, מה ניסיון החיים לימד אותו, איך הוא מרגיש, מה הוא חושב ומה היה רוצה לשנות. חשוב בעיניי שאין תהליך אחד עבור כל המשתתפים, התהליך עם כל אחד נבנה מתוך היכרות מעמיקה עמו, ומתמקד במה שחשוב לו, ולא במה שאנחנו חושבים שחשוב.

אמונה בבני אדם וביכולת שלהם לשנות ולהשתנות, אופטימיות וראיית חצי הכוס המלאה, הם מהמאפיינים המרכזיים של כל קציני המבחן וקציני המבחן הקהילתיים בפרט.

כקציני מבחן קהילתיים אנחנו מעורבים רגשית - מתרגשים מהשינוי הקטן ביותר, וגם מתאכזבים ונעצבים ומרגישים קצת אשמים נוכח רגרסיה. נדרשות סבלנות ואופטימיות בכדי להתמודד עם הסיכון שבכישלון, עם המעורבות במצבים קשים בחיי המשתתף, ועם לא מעט מצבים של חוסר אונים.

הליווי למוסדות השונים יוצר אמון ותחושת מחויבות הדדית. אני זוכרת שליוויי מטופל להסדר חוב מול הביטוח הלאומי. יחד, איבדנו סבלנות בהמתנה ובכל זאת המשכנו להמתין כי זה חשוב, ואחר כך יחד הופתענו מהיחס האדיב, ההסבר הברור והפתרון המידי שנמצא בזכות רצון טוב, אשר שחרר את העיקול על חשבון הבנק, ואפשר למטופל להתפרנס באופן מסודר. וכך הוא עושה מאז ועד היום ברציפות, שנה וחצי מאז אותו אירוע. עצם ההתמודדות המשותפת מחזקת את התחושה שחסמים ניתן תמיד להסיר בדרך זו או אחרת.

בתהליך עם משתתף אנחנו נתקלים לא אחת בפחד ובחוסר אונים של מוסדות ושירותים במפגש ובהתמודדות עם עובר החוק, המטרה שלנו היא לשנות את איכות הקשר שבין האדם לבין המערכות ולאפשר לקהילה להימנע מתיוג ולקבל את עובר החוק אליה.

ההשתתפות באירועים עירוניים ובשירותים המוצעים לכלל התושבים, כמו מנוי לחדר כושר, או הליכה לתיאטרון עם מתנדבות יוצרים הזדמנויות למפגשים ספונטניים שמפחיתים את תחושת הניכור ומאפשרים לקהילה לראות את עובר החוק, כחלק אינטגרלי ממנה.

מרגש אותי במיוחד, שמגע אנושי, קשר קרוב ועצם הנכונות לראות את המשתתפים כפי שהם באמת, זה כל מה שצריך כדי שאנשים ירצו להילחם על החיים שלהם ולבנות מחדש את אמונם במערכות ובקהילה.

עו"ס הילה זילבר

שירות המבחן למבוגרים, מחוז דרום

לחלץ עצמו ממצב כזה הוא נמוך מאוד.

ככל הנראה בהליך הרגיל ישראל היה מסיים את תיקיו עם עונש מאסר של כמה חודשים ומשתחרר מהכלא בדיוק כפי שנכנס, אם לא במצב גרוע יותר. את בית המשפט הקהילתי סיים כשהוא נקי מאלכוהול, עם תעסוקה מסודרת, חובות שהוסדרו ומשפחה מתפקדת.

בתיק הזה לא טענתי טענות משפטיות, אבל בעיניי הייתי חלק ממשהו הרבה יותר גדול מזה. הייתי חלק מצוות שביחד ובעבודה עיקשת הצליח להסיט את מסלול חייו של ישראל מחיים של עבריינות ונזקקות לחיים נורמטיביים ויצרניים. בשבילי זה יותר מספק מכל זיכוי.

מאז שסיים את ההליך לפני שנתיים לא נפתחו לישראל תיקים חדשים. כמוהו, רובם המוחלט של הנאשמים שסיימו את התוכנית. כמי שמלווה את כל תיקי הסנגוריה, אני לא מחכה למחקר בשביל לקבל הוכחה שהפריקט עובד. אני רואה את המסיימים, רובם המוחלט כבר לא אותם לקוחות חוזרים, שעליהם דיברתי בפתח הדברים.

מתחילת הדרך, אני רואה איך פעם אחר פעם אפשר לעשות דברים אחרת. איך בהשקעה לא גדולה מדי אפשר לחולל שינוי של ממש עבור הנאשם, בת זוגו, ילדיו, שכניו ועבור כולנו כחברה. במובן הזה, זה רווח נקי לכולנו.

עו"ד עינת סנדלר-לייב
סניגוריה ציבורית, מחוז הדרום

להיות סנגורית קהילתית אפשר לעשות דברים אחרת

אחת הבעיות הקשות שכל מי שלוקח חלק בהליך הפלילי מכיר, וכמובן אנחנו בסנגוריה הציבורית, היא תופעת הדלת המסתובבת: אנשים נכנסים ויוצאים מהכלא, לא מצליחים לצאת ממעגל הפשיעה.

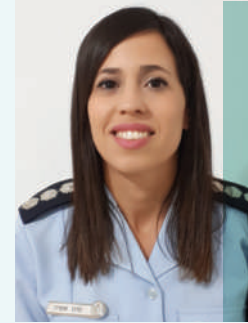
בשבילנו התסכול גדול כי גם אם הצלחנו להגיע להישג משפטי בעניינו של נאשם שנמצא במעגל הזה, למעשה לא שינינו את מצבו, וזה עניין של זמן עד שנראה אותו שוב. כאן מגיע השינוי הגדול שבית המשפט הקהילתי מחולל.

הנאשם הראשון שייצגתי בבית המשפט הקהילתי היה ישראל - בחור בתחילת שנות ה-30 לחייו, אב לשלושה ילדים קטנטנים. ישראל החל את ההליך כשהוא סובל מריבוי בעיות: הוא סבל מהתמכרות לאלכוהול ומפוסט טראומה שנגרמה מאירוע שבו נדקר ברחוב, הוא לא עבד והתקיים מקצבאות, היו לו חובות, ומשפחתו הייתה מפורקת לחלוטין.

באותה התקופה היו נגדו שלושה כתבי אישום בגין עבירות רכוש ואלימות ושלושה מאסרים מותנים שריחפו מעל ראשו. את העבירות ישראל ביצע כשהוא תחת השפעת אלכוהול. ישראל היה דור שני להתמכרות לאלכוהול והוא חווה ילדות בצלו של אב מכור. ישראל היה פצצה מתקתקת. אני חושבת, שבהליך הפלילי "הרגיל" היה קשה מאוד לנטרל פצצה שכזאת.

ההליך הפלילי הרגיל לא בנוי להתמודד עם נאשמים עם ריבוי בעיות וצרכים ובתי המשפט לא בנויים לפקח באופן הדוק על תכניות שיקום שכאלו. ובמקום שהמערכת לא יכולה להתמודד עם נאשמים מהסוג הזה, הסיכוי שנאשם יצליח

להיות תובעת קהילתית (תביעה משטרתית) חשיבה גמישה, דינמית ומאתגרת

במסגרת הליווי האישי והצמוד, אני נחשפת לעולמו ולסיפור חייו המורכב של הנאשם. הכרת הנסיבות שהובילו אותו לבצע עבירות, מובילה אותי לתובנה העמוקה, כי באמצעות תהליך שיקום אינטנסיבי, הדוק, במסגרתו ימצא פתרון לבעיות הרקע שמהן סובלים הנאשמים, וניתן יהיה למנוע את ביצוע העבירה הבאה.

אני בהחלט יכולה להעיד, כי חשיפה זו, שהיא ייחודית להליך הקהילתי, הרחיבה את תפיסת עולמי בכל הנוגע לשיקולי השיקום וחשיבותם, אשר במקרים המתאימים, יש להעניק להם את הבכורה על פני שיקולי ענישה אחרים, שעניינם הלימה בין חומרת המעשה לעונש הראוי לשיטת התביעה, גמול והרתעה. ללא ספק, שינוי תפיסתי זה מקבל ביטוי בבואי לקבל החלטות בתיקים אחרים, בעניינם של נאשמים שאינם משולבים בתוכנית.

עבודתי כתובעת בבית המשפט הקהילתי, וההיכרות המעמיקה עם ההליך וייחודו, הגבירו את ההכרה בחשיבותו של שיקום מוצלח, שמשמעותו בסופו של יום היא מניעת פגיעה חוזרת בחברה ובקורבן ומתן התייחסות ומענה גם לנפגע העבירה. בכך אני מגשימה את תפקידי כמי שאמונה על שלומו וביטחונו של הציבור.

לצד הכרה זו, חשוב לי להדגיש כי במקרה שבו נאשם נשר או הוצא מהתוכנית, התביעה טוענת לעונש בהתאם למדיניות המקובלת.

עו"ד סיון אטיה
משטרת ישראל, מחוז תל אביב

הייחודיות בהליך הקהילתי מקורה בכך, שככל שהשותפים, בהם כמובן התביעה, משלבים זרועות ועובדים בשיתוף פעולה לצורך קידום מטרה שעניינה שיקומו של הנאשם והוצאתו מהמעגל העברייני.

התביעה, לצד שותפים אחרים, פועלת למציאת פתרונות מערכתיים וחליפת שיקום התואמת למידותיו של כל נאשם ונאשם, תוך שימוש בחשיבה משותפת ויצירתית.

העבודה בשיתוף פעולה מגבירה את האמון שלי כתביעה בשותפים אחרים, ובוודאי שמבססת מערכת יחסי עבודה פוריים ומיטביים, גם מחוץ לאולם בית המשפט הקהילתי, בהליך הרגיל ובתיקים אחרים.

בשונה מההליך הרגיל בבית המשפט הקהילתי, הנאשם נמצא במרכז והינו הדובר העיקרי בדיונים. הנאשם מנהל שיח פתוח עם השופט, אשר מאפשר לו לספר ולשתף בחוויותיו ובתחושותיו, להבדיל מהליך רגיל, שבו קולו כמעט ואינו נשמע, אלא הסנגור מדבר בשמו.

כתובעת בבית משפט קהילתי, אני מלווה את הנאשם מעת ששולב בתוכנית, יחד עם יתר השותפים, לאורך כל תהליך השיקום, צעד אחר צעד. תהליך השיקום עבור הנאשם אינו פשוט כלל ועיקר, ונדרשת חשיבה גמישה, דינמית ומאתגרת, לנוכח קשיים שמתעוררים או נסיבות לא צפויות המצריכים חישוב מסלול מחדש.

להיות תובעת קהילתית (פרקליטות) להאמין באדם שהוא יכול

מסתדר עם המתנדב שהכירו לו; זה לדעת שנאשמת שיש לה שמונה תיקי אלימות נגד גורמי ממסד ורווחה הלכה היום לביטוח לאומי, ולשמוח אחה"צ שעוד לא קיבלתי טלפון מתחנת באר שבע; זה להתקשר לקצינת מבחן בסוף היום ולשאל אם הנאשם הגיע לקבוצה, אם דגימת השתן שלו נקייה.

להיות תובעת קהילתית זה להאמין באדם שהוא יכול, וגם ברגעי רגרסיה, כשהוא מתייאש או מתעייף, להחזיק בשבילו את התקווה שיכול להיות אחרת.

להיות תובעת קהילתית זה להאמין שהצוות המופלא הזה, כשהוא עובד ביחד הוא צוות שיודע לעשות קסמים; שיודע להחזיר אנשים לחיים, לאסוף אותם מכל הדרכים הצדדיות ולהעלות אותם לשביל המרכזי, ולהשפיע כך לא רק עליהם, אלא גם על בני המשפחה שלהם, על הקהילה שלהם, על מעסיקים ומוסדות.

להיות תובעת קהילתית זה לראות את האינטרס הציבורי באופן רחב יותר מהתיק הייחודי, והראייה הזו מטשטשת קצת את האמונות המוחלטות שלנו ואת הדיכוטומיה הנוחה בין טוב לרע, בין שחור ללבן.

להיות תובעת קהילתית גורם לי לאמץ תפיסת עולם מורכבת מאוד, שמשפיעה עלי גם באופן בו אני מטפלת בתיקים אחרים שלי, בעצות לפרקליטים אחרים, בחיים הפרטיים שלי, בהורות שלי.

עו"ד רותם יוחנני
פרקליטות מחוז דרום

לפרקליטים אין מגע קודם עם נאשמים. אנחנו מכירים אותם מחומר

החקירה, מהדיונים באולם, מהדברים שכתובים בתסקיר. אנחנו תמיד משתדלים לראות בהם לא רק נאשמים, אלא גם בני אדם, לחשוב על אפשרויות שיקום במקרים המתאימים, אבל להיות תובעת קהילתית זה אחרת. זה הרבה יותר מורכב.

להיות תובעת קהילתית - זה באמת להכיר את האדם. את הקושי, את מורכבות החיים, את חוויות ילדותו; זה ללוות אותו בערך שנתיים, כל שבועיים-שלושה, ולצעוד אתו בדרך שלו.

זה להבין מה זה עוני, ולהכיר מקרוב סיטואציות מהחיים - אימא יחידנית שאין לה במה להאכיל ארבעה ילדים, אדם שאין לו כסף לטיפול שיניים, לתרופות, אדם שמתגנב לבית חולים בלילה כדי להתקלח, כי אין לו מים בבית; זה להתכנס כל הצוות לדיון ביום נפרד בשעה שמונה בבוקר, כדי שנאשמת תספיק להגיע לעבודה שהיא צריכה להחזיק בה בשיניים.

להיות תובעת קהילתית - זה להיות דמות קבועה ומשמעותית בשביל הנאשמים באולם, לעודד או לנזוף כשצריך, לחשוב איך לקדם אותם בתהליך; זה לדבר עם נאשמת אחרי דיון ולהגיד לה שאני מצפה לראות בפעם הבאה דיווח אחר, שאני סומכת עליה; זה לשמוע בדיון הבא שהיא כל כך השתדלה כי היא הבטיחה לי.

להיות תובעת קהילתית זה שיהיה לך באמת אכפת מנאשם, זה לחשוב עליו לפעמים בלילה, איך היה לו בריאיון עבודה היום, איך הוא

להיות עו"ס קהילתית

עבודה בשותפות

הפתרונות החברתיים ובמקביל לעבוד עם הנאשם על מנת למצות את זכויותיו. להנגיש ולמצוא יחד קורסים כדי להתקדם בעולם התעסוקה, לפתוח במסגרת העירונית כיתות לימוד לאנאלפביתיים מאחר שאינו יודע קרוא וכתוב, לשלב את ילדו בחוג כדי שיוכל לצאת לגמילה ולהציע קורס ללימודי תיאוריה כדי שיוכל להגשים את חלומו וללמוד נהיגה. בבית המשפט הקהילתי, ניתנת אפשרות לזהות בעיות רחב שהובילו לעבריינות ויחד עם הנאשמים לנסות ולצמצם אותן.

התהליך המשמעותי והמרגש ביותר עבורי היה לעבוד עם קבוצת נאשמים שהחליטו להתנדב ולסייע למשתתפים אחרים בהליך ולקהילה שלהם. הנאשמים והבוגרים הקימו קבוצה, אשר עם הזמן התעצבה לקהילה, הנותנת מסגרת של שייכות ותמיכה ויוזמת אירועי התנדבות וחברה. הנאשמים הפכו לשותפים של אנשי המקצוע בפעילותם למניעת חזרתיות של עבירות ולקידום קהילתם.

לעבוד בבית המשפט הקהילתי זה לעבוד בנקודות הקצה במערכת היחסים של הפרט עם החברה והמדינה וממנה להתחיל לבנות אמון ושותפות ולפעול לשינוי. זוהי משימה קשה לבנות מחדש אמון עם אדם שאיבד את האמון בחברה וברשויות המדינה ועל אחת כמה וכמה לעשות זאת בעיצומו של ההליך הפלילי. בנוסף, זה איננו דבר של מה בכך, בהליך הפלילי, לעבוד בשותפות עם הנאשם. ההצלחה של בית המשפט הקהילתי טמונה בין היתר, ביכולתו להצליח ולהוביל תהליכים אלו.

עו"ס, עו"ד, ענבר פפו
עו"ס קהילתית, בית המשפט ברמלה

ההליך הפלילי רחוק מלהיות זירת הפעולה הרגילה והמקובלת

של עובדים סוציאליים קהילתיים. אנו רגילים לעבוד עם פרטים וקבוצות, בשכונות, במרחבים ציבוריים ובארגונים. לסייע וללוות התארגנויות של בני אדם שמבקשים להשתתף ולפעול יחד, במטרה להשפיע על חייהם וקהילתם. ההליך הפלילי לכאורה, אינו המקום הטבעי לעבודה זו. הוא מקום בו הפרט שעבר על חוקי המדינה נפגש במפגש קשה ומורכב עם המדינה. אולם הייחודיות בהליך הקהילתי, היא שדווקא כאן ניתן להפוך את נקודת המשבר להזדמנות, המאפשרת לנאשם להרגיש שייך, בעל כוח ומסוגלות להשתתף, להשפיע ולשנות את חייו ואת סביבתו.

בית המשפט הקהילתי, עבור נאשמים רבים, מהווה את ההזדמנות הראשונה לממשק חיובי ומטיב עם מוסדות המדינה. לנאשם יש מקום לשתף בסיפור חייו, להיות מובן ולקבל סיוע. כעובדת סוציאלית קהילתית אני לומדת מהנאשמים מה הגורמים שהובילו למעשה העברייני ומה הגורמים היכולים להוביל לשינוי. הנאשם מלווה אותי ואת הצוות בביקורי בית, בהכרות עם המשפחה, עם השכונה ועם הקהילה. יחד אנו מזהים את השינויים הנדרשים בחייו ובסביבתו כדי לצאת ממעגל העבריינות.

למידה זו מובילה אותנו ליצור ביחד מענים שאין זה ברור מאליו שניתנים במסגרת ההליך הפלילי. להיות עובדת סוציאלית קהילתית בבית המשפט הקהילתי, זה לחפש את

בית משפט קהילתי

www.ashalim.org.il/community-court
daniellab@jdc.org | 02-6557263